

6-МАВЗУ. ДАРОМАД САМАРАСИ ВА АЛМАШТИРИШ САМАРАСИ

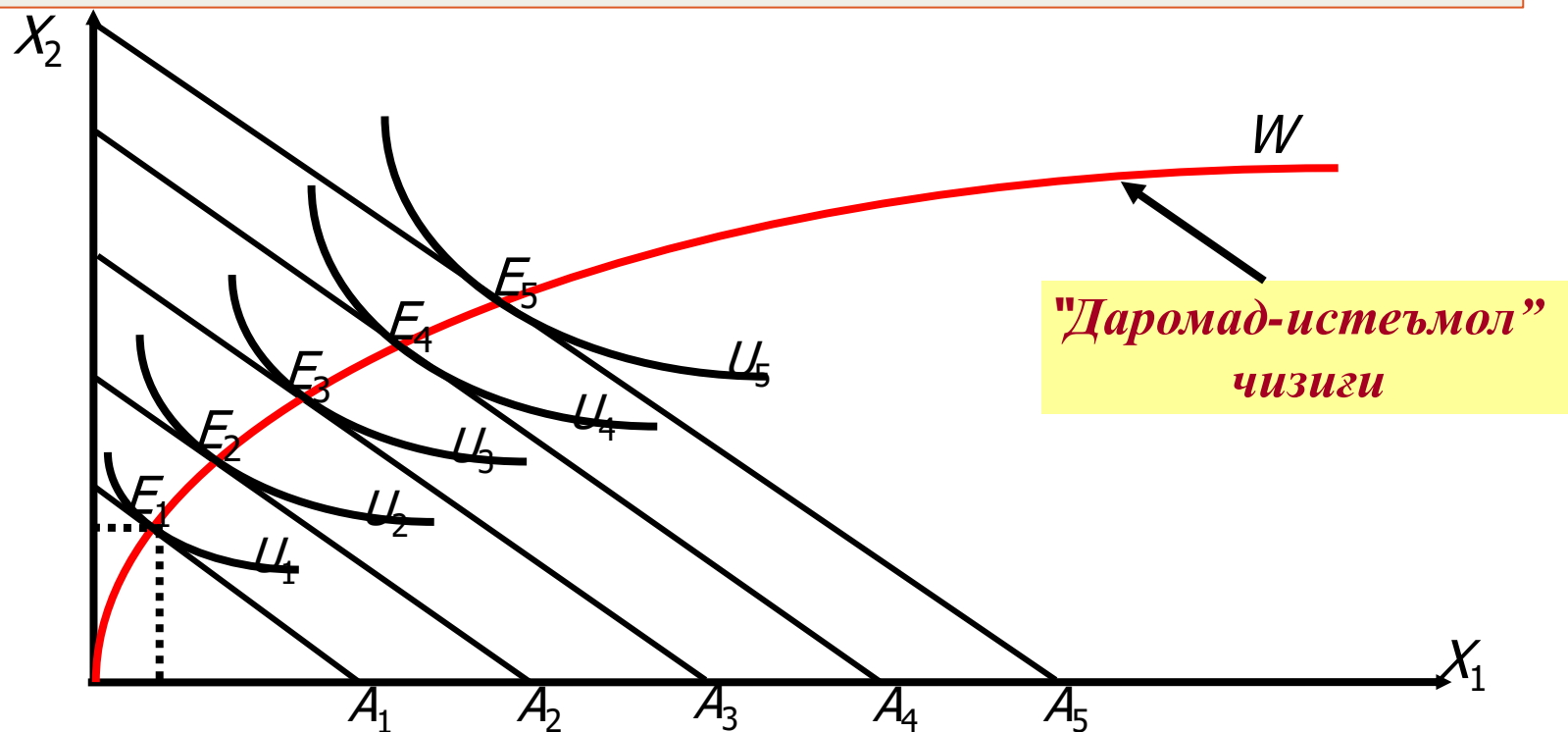
- 1. “Даромад-истеъмол” чизиғи ва унинг таҳлили**
- 2. “Нарх-истеъмол” чизиғи ва унинг таҳлили**
- 3. Нормал ва паст категорияли товарлар учун даромад ва алмаштириш самараси**
- 4. Бозор талаби**

Маърузачи: и.ф.д., проф. Ш.Мустафакулов

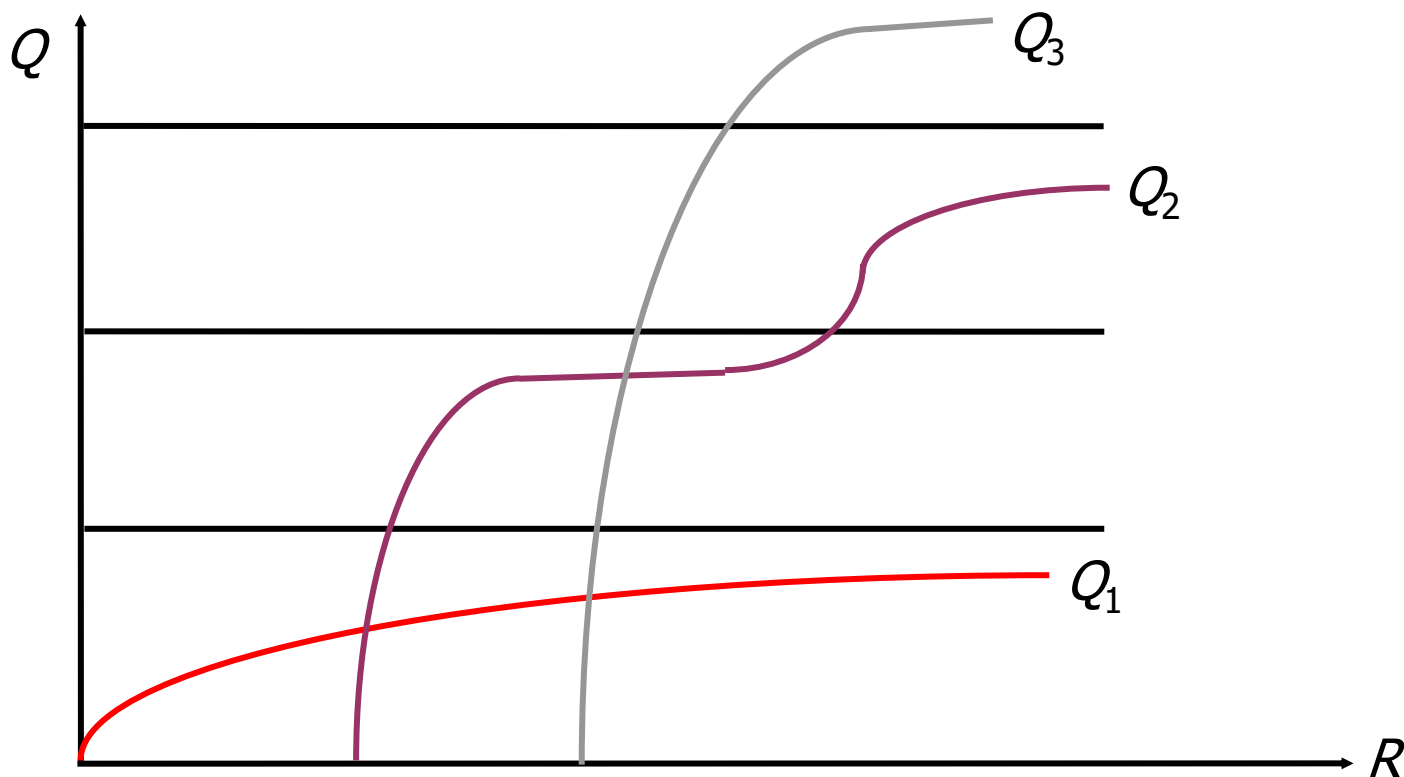
ДАРОМАДНИНГ ЎЗГАРИШИ БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИНИ ПАРАЛЛЕЛ РАВИШДА СИЛЖИШИГА ОЛИБ КЕЛАДИ, НИМА УЧУН ДЕГАНДА, НАРХЛАР НИСБАТИ ЎЗГАРМАЙДИ.

ДАРОМАД ОШГАНДА, БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИ ЎНГГА-ЮҚОРИГА СИЛЖИЙДИ, КАМАЙГАНДА ПАСТГА-ЧАПГА СИЛЖИЙДИ.

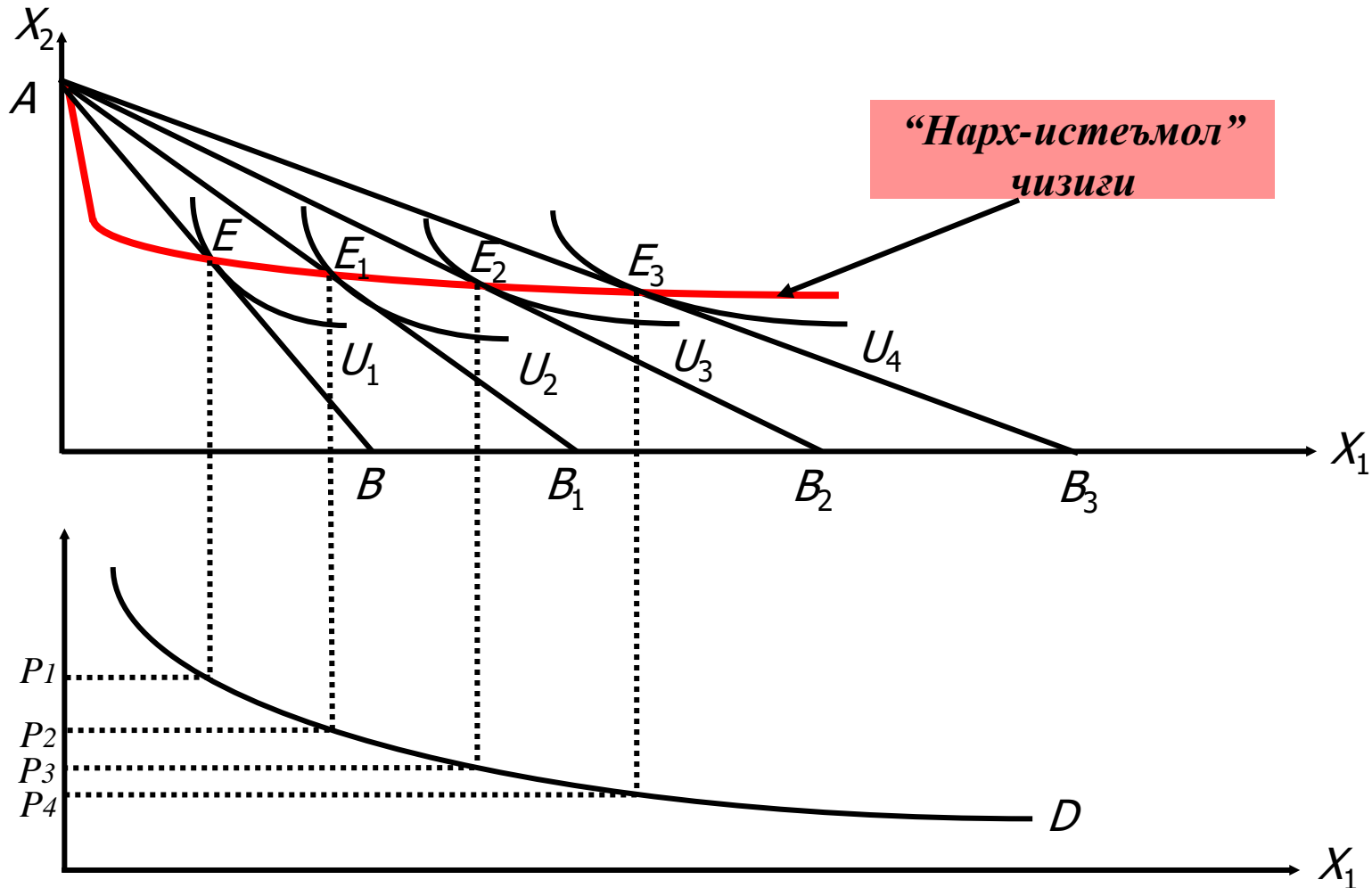
РЕАЛ ДАРОМАДНИНГ ЎСИШИ НАТИЖАСИДА БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИ $A_1, A_2, A_3, \dots, A_N$ ХОЛАТЛАРГА КЕТМА-КЕТ СИЛЖИЙДИ.

HEMIS OЛИMИ ЭРНСТ ЭНГЕЛЬ (1821-1896) БИРИНЧИ БЎЛИБ ДАРОМАД ЎЗГАРИШИНИНГ ИСТЕЪМОЛ ТАРКИБИГА ТАЪСИРИНИ ТАДҚИҚ ҚИЛГАН. ТОВАРЛАР ТАРКИБИНИНГ ДАРОМАДГА НИСБАТАН ЎЗГАРИШИНИ ИФОДАЛОВЧИ ЧИЗИҚЛАР, *ЭНГЕЛЬ ЭГРИ ЧИЗИҚЛАРИ* ДЕЙИЛАДИ.

ЭНДИ ДАРОМАДНИ ЎЗГАРМАС ВА НЕЪМАТЛАРДАН БИТТАСИНИ, МАСАЛАН, X_1 НЕЪМАТНИНГ НАРХИНИ ЎЗГАРУВЧАН, ДЕБ ҚАРАЙМИЗ. ФАРАЗ ҚИЛАЙЛИК X_1 НЕЪМАТНИНГ НАРХИ (P) КЕТМА-КЕТ КАМАЙИБ БОРМОҚДА, ЯЪНИ $P > P_1 > P_2 > P_3$ ВА ҲОКАЗО. ГРАФИКДА НАРХНИНГ БУНДАЙ ЎЗГАРИШИ, БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИНИ АВ ҲОЛАТДАН AB_1 , AB_2 ВА AB_3 ҲОЛАТГА СИЛЖИТАДИ.

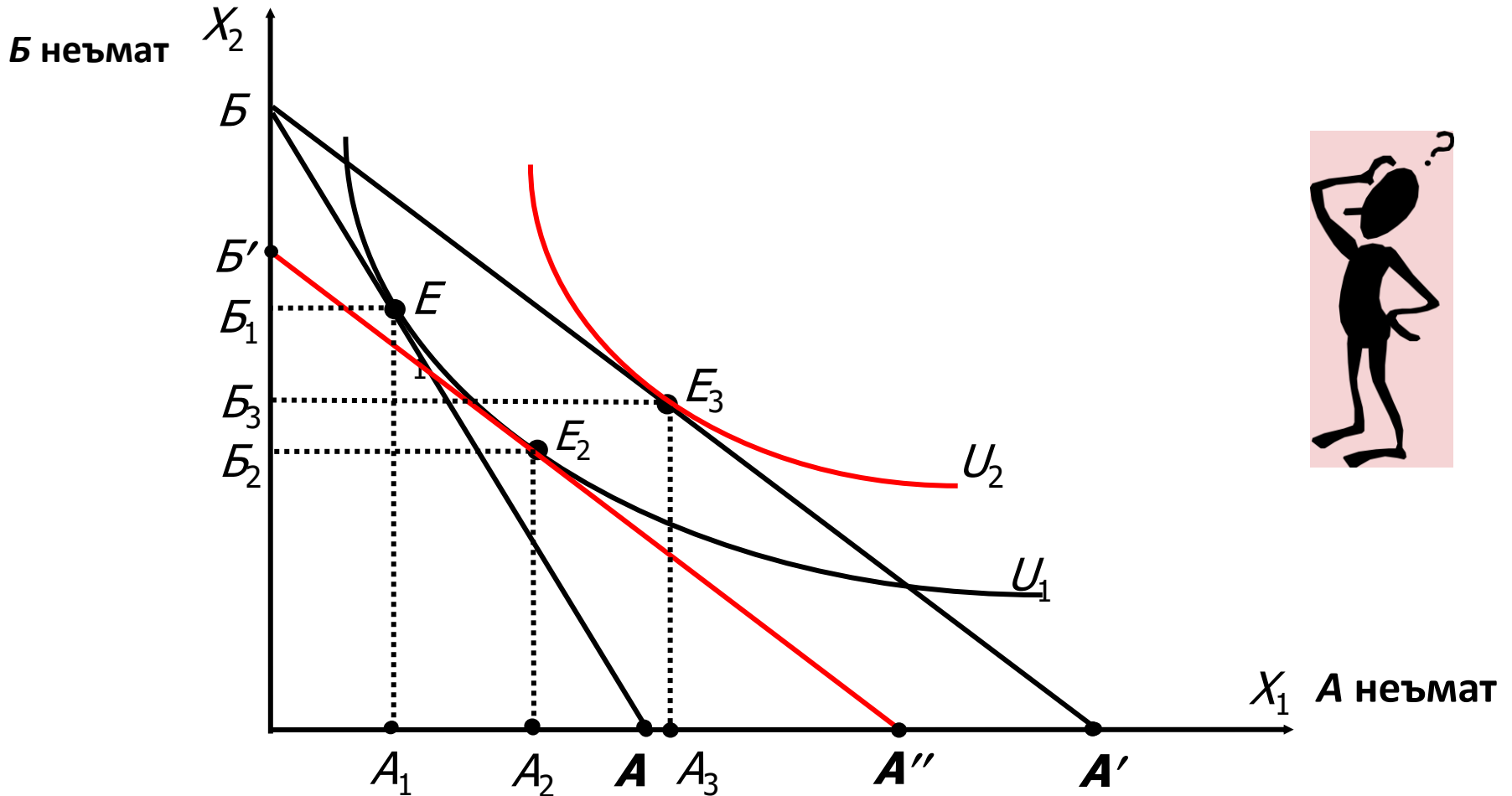
Ҳақиқатни доимо такрорлаб туриш зарур, чунки бизга адашишни ҳам доимо эслатиб туришади. *Гёте*

НАРХНИНГ ҲАР ҚАНДАЙ ПАСАЙИШИ:

БИРИНЧИДАН, РЕАЛ ДАРОМАДНИ ОШИРАДИ, НАТИЖАДА БЕФАРҚЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИ СИЛЖИЙДИ ВА ИСТЕЪМОЛЧИ СОТИБ ОЛИШИ МУМКИН БЎЛГАН НЕЪМАТЛАР

ТАРКИБИНИ ЎЗГАРТИРАДИ;

ИККИНЧИДАН, НАРХЛАР НИСБАТИНИ ЎЗГАРТИРАДИ ВА БИР НЕЪМАТ (Б) БИЛАН БОШҚА НЕЪМАТ (А) АЛМАШТИРИЛАДИ.

ДАРОМАД САМАРАСИ – НЕЪМАТ НАРХИНИНГ ЎЗГАРИШИ (АЛМАШИШ САМАРАСИ ҲИСОБГА ОЛИНМАГАНДА) НАТИЖАСИДА РЕАЛ ДАРОМАД ЎЗГАРИШИНИНГ ИСТЕЪМОЛЧИ ТАЛАБИГА ТАЪСИРИДИР.

ДАРОМАД САМАРАСИ – ИСТЕЪМОЛЧИНИНГ СОТИБ ОЛИШ ИМКОНИЯТИНИ ОШАНЛИГИНИ КЎРСАТАДИ ВА У БИР БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИДАН БОШҚА БЮДЖЕТ ЧИЗИҒИГА ИСТЕЪМОЛЧИНИНГ ОПТИМАЛ ТОВАРЛАР МАЖМУАСИНИ ЎТИШИНИ АКСЛАНТИРАДИ.

АЛМАШТИРИШ САМАРАСИ – НАФЛИК ДАРАЖАСИ ЎЗГАРМАГАНДА, ТОВАРЛАР НАРХИ ЎЗГАРИШИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ИСТЕЪМОЛ ТОВАРЛАРИ ТАЛАБИ ТАРКИБИНИНГ ЎЗГАРИШИДИР.

АЛМАШТИРИШ САМАРАСИ – НЕЪМАТ НАРХИНИНГ ЎЗГАРИШИ НАТИЖАСИДА **Б** НЕЪМАТНИ ҚЎШИМЧА **А** НЕЪМАТ БИЛАН АЛМАШТИРИЛИШИНИ ИФОДАЛАЙДИ.

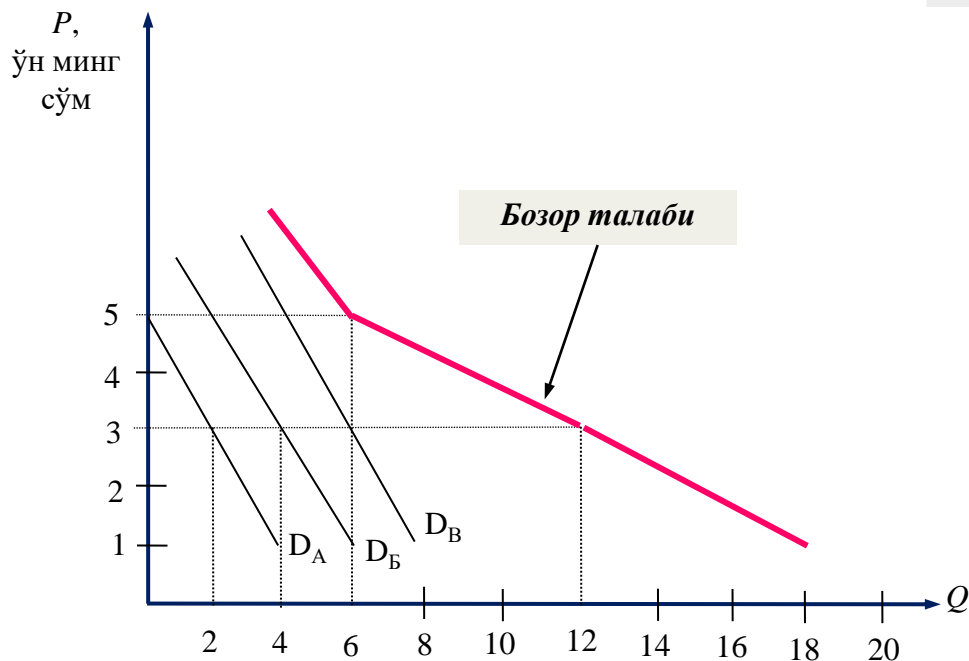
БУ АЛМАШТИРИШ БЕФАРҚЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИ **U₁** БЎЙИЧА БЎЛАДИ.

БОЗОР ТАЛАБИ

Бозор талаби алоҳида бозордаги истеъмолчиларнинг индивидуал талаблари йиғиндиси билан аниқланади.

Бозор талаби чизиғи маълум бир бозордаги истеъмолчиларнинг индивидуал талаблари чизиқларини қўшиш орқали олиниши мумкин.

Истеъмолчилар/ озиқ-овқат нархи (P), сўм	А	Б	В	Умумий бозор талаби, бирликда
10000	4	6	8	18
20000	3	5	7	15
30000	2	4	6	12
40000	1	3	5	9
50000	0	2	4	6

Бозор талаби чизиғини ва шу билан бирга индивидуал талаб чизиғини ифодалашда товарларнинг нарх бўйича эластиклик коэффициентидан фойдаланиш мумкин. Агар талаб нарх бўйича эластик бўлса, нархнинг пасайиши истеъмолчини товардан кўпроқ сотиб олишга ундайди. **Натижада истеъмолчининг товар сотиб олишга сарфи ўсади, нарх ошганда истеъмолчи сарфи камаяди.**

Агар талаб эластик бўлмаса, нарх ошганда истеъмолчи сарфи ҳам ошади, нарх пасайганда камаяди.

Борди-ю талаб **бирлик эластикликка** эга бўлса, нарх ошганда ҳам, ошмаганда ҳам истеъмолчининг товар сотиб олиш сарфи ўзгармайди.

Хулқ-атвор иқтисодиёти бўйича тадқиқот олиб борган олимлар

Джон Ванамейкер

Евгений Слуцкий

Джон Хикс

Роберт Алан

Ричард Талер

Даниэль Канеман

Г.Госсен

У.Жевонс

К.Менгер

Л.Вальрас

Ф.Визер

УЙГА ВАЗИФА

**ТУЙГУННИНГ ДАРОМАДИ – 190 000 СЎМГА ТЕНГ.
УШБУ ДАРОМАДИГА САРИЁҒ ВА ДУДЛАНГАН ГЎШТ ИСТЕЪМОЛ ҚИЛМОҚЧИ.
400 ГРАММЛИК ҚИЛИБ ЎРАЛГАН САРИЁҒ 9200 СЎМ,
ДУДЛАНГАН ГЎШТ 26000 СЎМГА ТЕНГ.
НАФЛИК ФУНКЦИЯСИ ҚУЙИДАГИЧА БЕРИЛГАН**

$$U = 2 * XY$$

**БУ ЕРДА: X - САРИЁҒ; Y – ДУДЛАНГАН ГЎШТ
САРИЁҒ НАРХИ 7200 СЎМГА ТУШДИ
АЛМАШТИРИШ САМАРАСИ, ДАРОМАД САМАРАСИ ВА
УМУМИЙ САМАРА ҲИСОБЛАНСИН.**

**ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ!**